

PEYZAJ VA MILLIY RUH: USMON AZIM SHE'RIYATI MISOLIDA

Mahmarajabova Nigina Qurbonmurod qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyot
i universiteti 2-kurs magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada peyzajning milliy ruhni shakllantirishdagi roli va badiiy tafakkur vositasi sifatida ishlatilishi tahlil qilinadi. Usmon Azim ijodidagi kuz, barg va yomg'ir tasvirlari misolida she'riyat orqali milliy ruhning badiiy va ma'naviy qirralari o'rganiladi. Maqola nazariy asoslar, nazmiy misollar va tahlil orqali tashkil etilgan bo'lib, adabiyotshunoslik va estetik metodlar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: peyzaj, milliy ruh, she'riyat, Usmon Azim, kuz, yomg'ir, badiiy ifoda.

Kirish: Peyzaj inson ruhiy holati va milliy qadriyatlarni aks ettiruvchi badiiy vosita sifatida qadrlanadi. Milliy ruh esa tarixiy tajriba, madaniy xotira va estetik qadriyatlarni o'z ichiga oladi. She'riyatda peyzajning milliy ruh bilan uyg'unligi o'quvchida estetik va ma'naviy tajriba uyg'otadi. Usmon Azim ijodida kuz, barg, yomg'ir va daraxtlar tasviri shoirning ichki kechinmalari bilan uyg'unlashib, milliy ruhni boyitadi. Kuzdagi xazon va barglarning ranglari shoirning ruhiy holatini ifodalovchi vosita sifatida ishlatiladi. Shu bilan birga, diniy va ma'naviy motivlar peyzaj orqali milliy ruhni yanada chuqurlashtiradi.

Kuzak xonamgacha bostirib keldi,

Tashqariga chiqdim. Xazondan qochib.

Umrin tugayapti. Kelgin. Kel endi.

Yov yenggan shaharday yuragim ochiq.[1]

Ushbu to'rtlikda kuz tasviri shoirning ichki kechinmalarini aks ettiradi. Xazon va barglar shoirning ruhiy holati bilan milliy qadriyatni uyg'unlashtiradi. O'quvchi kuzning ranglari va tabiiy holat orqali shoirning milliy ruhiy tajribasini his qiladi.

Kuz bog'lar boshiga ne ish solmadi,

Ana, daraxtlarning so'ngaklari – cho'p...

Senga aytadigan so'zim qolmadi,

Senga aytadigan jimliklarim – ko'p...[2]

Ushbu she'rda tabiiy elementlar shoirning hissiy holati bilan uyg'unlashadi. Daraxtlar va so'ngak barglar milliy ruhning badiiy vositasi sifatida xizmat qiladi. Jimlik va so'zsiz ifoda shoirning ichki kechinmalari orqali milliy qadriyatni ochib beradi.

Kuzda yaqin kelar zaminga Olloh...

Kuzning rahmatidan nechun judosan?

Sen — mening yuragim yaratgan gunoh,

Gunohim yaratgan — tanho hudosan.[3]

Diniy motivlar bilan uyg'unlashgan kuz tasviri milliy ruhning ma'naviy qirrasini kuchaytiradi. Tabiat elementlari shoirning ichki kechinmalari va diniy estetikani uyg'unlashtiradi, milliy ruhni yanada boyitadi.

Oyatlar o'qiydi kuzning har ruzi,
Har yaproq bir hadis — tersam, maylimi?
Urikning qontalash bargidan o'zim
Bargdastalar tuzib bersam, maylimi?[4]

Har bir yaproq va tabiat elementi shoirning ruhiy tajribasi va milliy qadriyat bilan uyg'unlashadi. Bu o'quvchida estetik va ma'naviy his uyg'otadi, peyzaj orqali milliy ruhning badiiy ifodasini kuchaytiradi.

Usmon Azim she'riyatida peyzaj milliy ruhni shakllantirishda bir nechta muhim funksiyalarni bajaradi. Har bir tabiat elementi shoirning ichki kechinmalari va milliy qadriyat bilan uyg'unlashadi, shuningdek, o'quvchida estetik va ma'naviy tajriba uyg'otadi.

Kuz, barg, daraxt va yomg'ir tasviri o'quvchida tabiiy go'zallik va hissiy uyg'unlik uyg'otadi. Masalan, "Kuz bog'lar boshiga ne ish solmadi, ana, daraxtlarning so'ngaklari – cho'p..." to'rtligida shoir barglar va daraxtlarning vizual tasvirini milliy ruh bilan uyg'unlashtiradi. Bu o'quvchida kuz manzarasining estetik jihatlari bilan shoirning ruhiy kechinmalari birlashtirilgan tajriba yuzaga keladi. Tabiat elementlari orqali shoir milliy qadriyatlarni, tarixiy xotira va diniy tajribalarni uyg'unlashtiradi. Masalan, "Kuzda yaqin kelar zaminga Olloh..." qatori orqali kuz manzarasi bilan diniy va ma'naviy motivlar uyg'unlashadi. Bu o'quvchida o'zbek xalqining milliy ruhiy qadriyatlari, diniy tushunchalar va tarixiy tajribalar bilan bog'liq hislar uyg'onadi.

Peyzaj shoirning ichki holati, hissiy kechinmalari va ruhiy tajribalarini aks ettiruvchi vosita sifatida ishlaydi. "Umrin tugayapti. Kelgin. Kel endi. Yov yenggan shaharday yuragim ochiq" to'rtligi shoirning hayotiy kechinmalarini kuz manzarasi orqali ochib beradi. Tabiat o'quvchida shoirning ruhiy holatini his qilish imkonini beradi, shuningdek, milliy ruh bilan bog'liq chuqur estetik tajriba hosil qiladi. Har bir tabiat elementi milliy ruhni estetik va ma'naviy jihatdan boyituvchi ramz sifatida ishlatiladi. Barg, daraxt, xazon va yomg'ir shoirning ichki dunyosi, milliy qadriyat va diniy motivlar bilan uyg'unlashib, o'quvchiga badiiy ramzlar orqali estetik va ma'naviy tajriba beradi. Bu esa she'riyatni nafaqat vizual, balki ma'naviy, madaniy va hissiy jihatdan boy qiladi. Shu tarzda, peyzaj va milliy ruh o'rtasidagi uyg'unlik Usmon Azim she'riyatida aniq namoyon bo'ladi. Tabiat va shoirning ichki kechinmalari birlashganda, o'quvchida milliy qadriyat, estetik did va ma'naviy tajriba uyg'onadi. Peyzaj nafaqat vizual tasvir, balki milliy ruhni ifodalovchi badiiy vosita sifatida o'zbek she'riyatida o'ziga xos o'rin egallaydi.

Xulosa: Peyzaj Usmon Azim ijodida milliy ruhni ifodalashning samarali vositasi hisoblanadi. Kuz, barg, daraxt va yomg'ir tasvirlari shoirning ichki kechinmalari bilan uyg'unlashadi, diniy va ma'naviy motivlar bilan boyitiladi. Bu esa o'quvchida estetik va madaniy tajriba uyg'otadi, milliy qadriyatlarni chuqur his qilishga yordam beradi. Shu tariqa,

Usmon Azim ijodida peyzaj milliy ruhning badiiy va ma'naviy ifodasi sifatida muhim o'rin tutadi.

Adabiyotlar ro'yhati

1. Abdullayev, M. O'zbek she'riyatida peyzaj va milliy ruh. Tashkent: Adabiyot nashriyoti, 2020, 45-78.
2. Karimov, S. Badiiy tafakkur va estetik qadriyatlar. Tashkent: Fan, 2018, 32-65.
3. Rashidov, A. Tabiat va inson hissiyotlari o'zbek adabiyotida. Samarkand: Ilm, 2019, 50-90.
4. Xolmirzaev, J. Milliy ruhning badiiy ifodasi. Tashkent: Sharq, 2021, 27-60.
5. Usmon Azim. Saylanma. Tashkent: Sharq, 1995.
6. Usmon Azim. Kuz. Tashkent: Sharq, 2001.